

Válság az oktatásban?

Bakk-Dávid Tímea interjúja

Péntek János nyelvészprofesszor, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnöke néhány hete közölt nyílt levelében hiányokról, hibás döntésekről, döntésképtelenségről, mulasztásokról és megalkuvásokról is ír, és megállapítja, “magyar közoktatásunk színvonala, eredményessége, versenyképessége folyamatosan romlik.”

Amikor arról beszélünk, hogy romlik az oktatás színvonala, mindenki gondol valamire, pl. "ahhoz képest, hogy amikor én voltam diák, sokkal többet kellett tanulni", "jelentett valamit az érettségi diploma", "nem jutott be boldog-boldogtalan az egyetemre", "az alpműveltségre megtanítottak" stb. Mihez képest romlott Ön szerint a színvonal, milyen időintervallumról beszél, amikor folyamatos minőségesést diagnosztizál, és milyen mutatók támasztják alá ezt?

A választ a mindig gyanús *sajnos* szóval kell kezdenem. *Sajnos* a színvonalnak, a minőségnek, a versenyképességnek nincs egységes mutatója, *sajnos* az iskolai minősítés alapegysége, a jegy is devalválódott: iskolánként, régióként eltérő az értéke, és többnyire nem kevesebbet, hanem többet mutat, mint ami van. *Sajnos* több volt, mert egyszerűbb, a mennyiségre vonatkozó vizsgálat, és a mennyiségi mutatók többnyire pozitívak voltak (a gyermeklétszámot kivéve), a minőség viszont nem mindig arányos a mennyiséggel, sőt! De voltak – és én elsősorban arra az időszakra gondolok, a 90-es évek közepétől mindenképpen, amikor már a korábnál jóval nagyobb volt a mozgásterünk – voltak és vannak a rendszeres vizsgák (a záró- és az érettségi vizsgák évenkénti, követhető és összehasonlítható eredményei), a rendszeresen megismételt, szintén publikus nemzetközi felmérések. A színvonalra irányuló, egész Erdélyre kiterjedő többször megismételt, a tendenciákra is figyelő felmérést Pletl Rita tanárnő és csoportja végzett és publikált az 1990-es évek első felétől (elsősorban szövegértés, szövegalkotás, helyesírás témában), eredményeikre, következtetéseikre senki nem figyelt föl. Mi a Termini Kutatóhálózat részeként a közoktatás szervezését, szabályozását, működését és nyelvi vonatkozásait, valamint a pedagógusképzés helyzetét vizsgáltuk. A Nyilas Misi révén 11 éve rálátásunk van oktatásunk jelentős részére. Részmutatóként fontos és ismert a továbbtanulók, illetve a kimaradók aránya, az iskolát követő munkanélküliség. Nem lényegtelenek a tanári versenyvizsgák és a helyettes állásokért rendezett őszi vizsgák szintén ismert eredményei (előfordult már, hogy ilyen őszi vizsgán egyik „magyar” megyében voltak olyan képesítés nélküliek, akik jobban teljesítettek, mint a diplomások). A levelemben megfogalmazott véleményemet, diagnózisomat tehát ezekre az irányukat tekintve konvergens mutatókra és az őket kísérő szimptomákra alapozom, valamint az oktatást jól ismerők, tanárként esetleg benne élők folyamatos jelzéseire. Semmi ok az önáltatásra és az elhárításra. Mert egyébként – ha a diagnózisnál tartunk – a beteg akkor is meghalhat, ha soha nem mérték meg a lázát vagy a vérnyomását. De ha megméri, és a diagnózis is megvan, még az sem jelent semmit. Ennél többre van szükség.

Úgy érzi, elérte célját a nyílt levél közlésével? Elindult valamiféle közvita-szerűség a romániai magyar oktatásról?

Nagyon önhittnek kellene lennem, hogy azt hihessem, ezzel a levéllel megváltottam a világot. Sokan felfigyeltek rá, és ez érthető részben a dolog fontossága miatt. Nyilván van, aki akadémikodásnak, öncélú ellenzéki ségnek, destruktív fellépésnek tekinti, és akiben kellő képzelőerő van, egyéb alantas szándékot is feltételezhet. Közeli ismerőseim között is van, aki fölöslegesnek tartja, falra hányt borsónak, szélmalomharcnak, mint néhány más “közszerelésemet” is. Van, aki bátorságnak, de ez nem

engem jellemez, hanem azt az erdélyi magyar nyilvánosságot, amelyben ritka a javító szándékú, őszinte civil vélemény. Legfontosabb dolgaink többnyire tabunak számítanak, ha másképpen nem, abban a megfogalmazásban, hogy “nem szabad”, “nem illik” “rosszat” mondani, akkor sem, ha az a közjó érdekében történik. A rendszer, különösen az oktatási rendszer, nem kedveli, vagy el sem tűri a saját véleményt, a szabad véleményt (és ezt most saját “alrendszerünkre” értem, nem úgy általában a románra). Nem érzem magam különösebben bátorinak, de – mint a levélben is írtam – nyomaszt a felelősség, a lelkiismeret, az oktatáshoz való többszörös és hosszas kötődésem is. Ötven éve kaptam a tanári diplomámat, és akiket tanítottam, azok közül is legtöbben tanárok. Nagyon remélem, hogy másokat is bátoríthattam (és ez mindenképpen célom volt a level közlésével). És ha sokszoros közös erőfeszítés nyomán 5, 10, 15 év múlva igazolni lehetne, hogy már nem romlik, hanem javul a magyar közoktatás színvonala, lehet, akkor valaki úgy ítélheti meg, nekem is volt szerepem benne.

A közvitát nem érzékelem, nem is hiányolom különösképpen (különösen nem a névtelen vagy álneves kommenteket), remélem mégis, valami megmozdul: megmozdulnak felelős testületeink, felelős vezetőink, iskoláink, tanáraink. Most például újra próbavizsgák vannak: tantárgyak és intézmények szerint elemezni kellene az eredményeket, hátha tanulása is lehetne az elemzésnek. Elkezdődött a 2. félév, a felsőoktatás útvesztőit tekintve most különösen fontos volna minden iskolában az egyetlen személyre bízott, szakszerű pályairányítás. Nem tudok olyan iskoláról, ahol ez megfelelően működne, pedig „a rendszer” ennek biztosan nem akadálya (ez nem azonos azzal, hogy az egyetemek mennek ajánlani magukat).

Volt, aki támadásnak vette, más pedig abba az esetlegesen hamis megnyugvásba süppedve, hogy “most nem én vagyok a hibás”, megnyugodott – én viszont úgy értelmeztem a vitaindítóját, mint ami közös felelősséget hangsúlyoz, azaz mindannyiunkét. Hiszen mindannyian “termékei”, újratermelői, működtetői vagy támogatói vagyunk az oktatásnak. Hogy ne ismét a nagy romániai magyar körbepanaszkodást indítsuk el – vagyis hogy az iskola a szülő, a szülő az iskolát, a diák a tanárt, a tanár a diákot kárhóztatja a rossz érettségi eredmények vagy a nemzetközi felméréseken való gyenge szereplés miatt –, szükség lenne ennek a háritás-szindrómának a leküzdésére, mert addig nem alakulhat ki beszélgetés. Ezt hol kellene vajon kezdeni?

A közös felelősség azonos lehet a közös felelőtlenességgel. A mindannyiunk felelőssége: mindenkinek a külön felelőssége abban, amit tesz, vagy nem tesz. Távolról sem vagyunk egyformán működtetői vagy támogatói az oktatásnak. Nem lehet, nem szabad elmosni a felelőségek határait, és a felelősség állandó áthárítása sem fogadható el. Az oktatás nem lineáris rendszer, sok helyen kellene és lehetne elkezdni a jó irányú változtatást: például a tanító- és a tanárképzés helyzetének felelős elemzésével; elérni újra azt, és ez csak akarat kérdése, hogy világosak legyenek a politikai, a hatósági, a szakmai feladatok és hatáskörök; hogy a tankönyvek készítésében váljon külön az üzleti érdek, a közvetlen politikai cél és a tanítás-tanulás közvetlen érdeke. Létre kellene már hozni a magyar közoktatás szakmai háttérintézetét, amelyre az oktatási törvény lehetőséget nyújt, lenniük kellene – szintén az oktatási törvény alapján – a “magyar” megyékben is állami finanszírozású tehetségközpontoknak (centre de excelențe). De talán éppen a tennivalók, a lehetőségek és az igények leltárával kellene kezdeni. Ezt a mostani vezetőkből álló 5-6 fős testület elvégezhetné, és arról vitát is lehetne folytatni. (Csak közbevetőleg: 2005. május 21-én Romániai Magyar Közoktatási Tanács alakult minden érintett vezető részvételével, Kolozsváron, az RMDSZ székházában, azóta sem hallottam róla.)

Tanárnak lenni talán még az új évezredig is presztízsnak számított. Ám ahogyan ördögi körbe keveredett az oktatás – felhígultak a középiskolák, majd az egyetemek, és nem a legjobb végzősöket “forgatta vissza” a rendszer az utánpótlás nevelésébe – egyre kisebb lett a presztízse is, és a javadalmazása is. Egyes szakértők szerint a kezdő tanárok fizetésének növelése lenne az az egyik

oktatáspolitikai döntés, ami elindíthatna egy lassú változást. Ön mit gondol erről?

A presztízvesztésnek több oka van. Az egyik alapvető oka, hogy környezetünkben (országunkban) nincs különösebb presztízse a tudásnak, az iskolázottságnak. (Vannak, akik többre értékelik a börtönben szerezhető tudást.) A világban a jól teljesítő országoknak szinte kivétel nélkül kivételesen jó, jól finanszírozott oktatási rendszerük van (Finnország, Dél-Korea, Kanada, Szingapúr stb.). Ott felismerték és elismerik a tudás értékét, az iskola, a tanár fontosságát. A mi felsőoktatásunk, amelybe 15 évvel ezelőtt a tanítóképzés is bekerült, programszerűen is fontosságában utolsó helyre sorolja a pedagógusképzést. (Nem mintha egyebekben föltétlenül jeleskedne.) 1990 után kényszerű volt a nemzedékváltás, miközben kapkodva találtunk ki ellenőrzés nélküli képzési formákat (távoktatás, hétvégi oktatás), amikor lehetőség volt, mohón és kellő megfontoltság nélkül hoztunk létre újabb és újabb intézményeket (különösen tanítóképzőket). És ennek még most sincs vége. A tömegesedés, a kontraszelekció folytatódik, nő azoknak a száma, akiknek van ugyan diplomájuk, de nincs meg sem az alkalmasságuk, sem a felkészültségük. Akkor lehetne gondolni arra, hogy a kezdő tanárok, tanítók kapjanak nagyobb fizetést, és ezzel növekedjék a pálya presztízse, ha ez együtt járna szigorú, az alkalmasságot, a felkészültséget és a további munkát ellenőrző szelekcióval.

Ön egyértelműen ellenzi a tanárok egyforma bérezését, vagyis azt a rendszert, ahol a régiség számít – de tudomásom szerint most is vannak olyan motiváló fizetéskiegészítések, amit alkalmaznak a középiskolákban. A nagy kérdés: hogyan lehet megállapítani, ki mennyit érdemel, és legfőképp: ki végezhetné el szakmailag igazságos módon ezt a hálátlan feladatot?

Tudomásom szerint van egy elsődleges rangsor: főállású oktató (tanár, tanító, őket nem kifogástalan szóval “címzetesek”-nek is szokás nevezni), helyettes (diplomás) oktató és képesítés nélküli (nem tudom, bérezésben mennyire számottevő ez a differenciálás). De a diplomás tanítók között vannak például olyanok, akik végig románul tanultak, képesítésüket is román nyelven szerezték, és ez már eleve kérdésessé teszi az ő alkalmasságukat. Vannak aztán az oktatói fokozatok (részben devalválódtak), és vannak a pályázat alapján elnyerhető bérpótlékok (prémiumok). Korábban differenciáltan nagyobb fizetést kaptak, akik távoli, hátrányos környezetben tanítottak. Kívülről nézve, de nem túlságosan távolról, úgy látom, a tanárok többségének is ez a véleménye, hogy formális a differenciálás, és az oktatókat ez is kiszolgáltatja a vezetőknek (igazgatónak, tanfelügyelőnek stb.). A differenciálás említett első szintjének meg lehet határozni a követelményeit (ilyen kritériumok most is vannak), ezeket következetesen és részrehajlás (korrupció) nélkül kellene alkalmazni, jelentőssé kellene tenni a bérezési különbséget, a véglegesítést is gyakorlati próbaidőhöz lehetne kötni. És amivel mindig gond van a munkajogi kötöttségek miatt: az egyértelműen alkalmatlannak bizonyuló bármilyen státusú oktatótól meg kell válni. Osztályok, tagozatok is szűntek már meg teljesen “alkalmatlan” tanár miatt, a kisiskolások ingáztatásának is ez az egyik fő oka. Ha szellemileg teljesen ép gyermekek négy év alatt nem tanulnak meg rendszeren írni, olvasni, számolni, akkor ez a tanító alkalmatlanságát bizonyítja. Ha egy tantárgyból sorsdöntő vizsgán nagyarányú a sikertelenség, akkor mindenképpen kérdésessé válik a tanár alkalmassága, felvetődik az iskola felelőssége.

Milyen az “igazi pedagógus”, ahogyan Ön nevezi?

Kivételes ember, mint ahogy kivételes ember az igazi színész, az igazi mérnök, az igazi orvos is. Karizmatikus ember, akiben egyszerre van a szakmai tudás és a tudásvágy, az együttgondolkodás készsége és képessége, a hivatástudat, a közvetlenség, aki nem töri le, hanem bátorítja a tanuló érdeklődését, ápolja és ösztönzi a tanuló kreativitását, aki nem tömegként kezeli az osztályt, hanem emberi módon látja minden tanulóját.

Tanárokkal, diákokkal, szülőkkel folytatott beszélgetéseim alapján körvonalazódott számomra a "rossz" pedagógusok egyfajta fantomképe. Ez körülbelül így foglalható össze:

-tekintélyelvűség, ma már nem működő viselkedésminták kritikátlan átvétele az előző tanárnemzedékektől

-a plágium, a másolás elnézése vagy annak bátorítása

-önálló gondolatok, meglátások, az önkifejeződés megnyilvánulásainak elfojtása

-lazaság helyett hanyagság (egyed népszerű, a gyerekek egy része szerint "jó" tanároknál)

-a hatékony szellemi munkához elengedhetetlen felszabadultság, kíváncsiság, kísérletezés helyett terror (a vaskezűen fegyelmező tanároknál)

-módszertani felkészületlenség és minden erővel takargatni próbált tudásbeli deficit

Ahogy egy bukásra álló diákról sem szabad lemondani, a fásult, motivációhiányos, kiégett tanárokról sem szabadna, ugye? Ön hisz a pedagógusok nevelhetőségében? A továbbképzések, felkészítők hatékonyságában?

A kérdésében benne rejlő véleményével jórészt egyetértek, és az előző válaszom részben válasz ezekre is. A tanulók nem lehetnek áldozatai pályatévészett pedagógusoknak, és most gyakran ez történik. Az élet menetében az is benne van, hogy jóval nyugdíjas kor előtt betegség vagy más ok miatt romlik a pedagógus szellemi, fizikai ereje. Ezek egyéni sorsok, megértően kell "kezelnit" őket, de nem a tanulók rovására. A felnőtt ember nevelhetősége nagyon kérdéses számomra, a pedagógusokkal kapcsolatban talán nem is értelmezhető. A pálya maga feltételezi a folyamatos tanulást, önművelést, érdeklődést, és ennek napjainkban korlátlanok a lehetőségei. A mostani továbbképzések hatékonysága, véleményem szerint, majdnem nulla. Azt mondják szinte egyöntetűen a tanárok, hogy az ún. akkreditált továbbképzések formálisak, alig vannak kapcsolatban a tanár szakmai munkájával. A nem formális továbbképzések attól függően lehetnek hatékonyak, hogy kik tartják kiknek. Alapozás nélküli, felkészületlen pedagógust nem lehet "tovább" képezni, a pályára alkalmatlan pedagógust még kevésbé. Egyébként ha nagyon durván csak azt nézem, hogy 1990 után rengeteg intézményesített és nem intézményesített továbbképzés volt és van itthon is, Magyarországon is, és ennek ellenére folyamatos az oktatás romló tendenciája, akkor csak kritikusan mérlegelhetjük a hatékonyságot. A továbbképzéseknél én hatékonyabbnak tartanám a szaktanárok szakok szerinti módszertani együttműködését, a közös szakmai életet. Ez pedig most egyáltalán nem jellemző.

Hogy látja a tanfelügyelőségek jelenlegi szerepét a "minőségellenőrzésben"? Hogyan kommentálja a pedagóguskörökben gyakran hangoztatott véleményt, miszerint "aki nem jó tanárnak, mehet igazgatónak vagy tanfelügyelőnek"? (És ezt általában, az a gyanúm, komolyan gondolják...)

Őszintén szólva az 1990-es nagy változáskor meg voltam győződve róla, hogy megszűntetik a tanfelügyelőségeket. A centralizált oktatási rendszer intézményeiként megmaradtak. A tanfelügyelőkről nem lehet felületesen ítélni. A régi rendszerben és 1990 után is voltak kollégáink, akik kiváló, karizmatikus tanárként vállalták, hogy tanfelügyelőként dolgozzanak. Áldozatot hoztak, valóban segítettek az oktatást. Vannak most is, akik a rossz rendszerben és emiatt is kényelmetlen funkcióban próbálnak helytállni. Vannak, mint a levelemben is írtam, akik inkább felülről lefele működnek, utasítások végrehajtóiként, és sokkal kevésbé a másik irányban: az iskolák, a tanárok képviselőiben. És van egy szereptévészés is: a minisztérium, azok, akik ott dolgoznak, és a tanfelügyelők is oktatásszervezési hatóságként működnek, menedzserei az oktatásnak, ezzel a (részben politikai) megbízással kerültek funkciójukba, és ebben nem a szakmai kompetencia az elsődleges. A tanfelügyelőnek tudnia kell, hogy kik a legjobbak az ő körzetében, de az visszaélés a helyzettel, ha szakmailag is elsőnek képzelet magát. Lehet, hogy valóban ő a legjobb, de nem ez volt a feltétele a megbízatásának. Emiatt a minőségellenőrzésben betöltött szerepe is kétségbe vonható: ha saját értékelésével esetleg gondja van, akkor még kevésbé lehet elvárni tőle, hogy kollégái értékelésében

hiteles legyen a véleménye. A legnagyobb a felelősségük az iskoláknak, ennél fogva vezetőként az igazgatóknak. Nem könnyű a helyzetük, de még a rossz rendszerben is jóval nagyobb a mozgásterük, mint erre hivatkozni szoktak. Sőt a hatalmuk. Ezzel gyakran vissza is élnek. És ez rossz, mert nem a parancs, az utasítás volna a fő dolguk, hanem, hogy folyamatosan biztosítsák, javítsák a tanítás és a tanulás feltételeit.

A minőségbiztosítási rendszerek óhatatlanul számszerűsíteni, mérhetővé tenni próbálnak, mutatókat dolgoznak ki, sok "igazi" pedagógusnak pedig elege van az állandó mérésekből, papírmunkából. Ön szerint hogyan lehetne ezt az ellentmondást feloldani?

Ez valóban így van. Ma a pedagógusnak mindent papírokkal kell igazolnia, papírgyártó a tanár is, mint az orvos is. Az igazi minőséget többnyire nem lehet számszerűsíteni, joggal háborognak a tanárok. Az igazi eredményesség a tanulóban van, abban, hogy hogyan értékelnek maguk a tanulók, és abban, hogy milyen lesz a tanítvány további életútja. De a szülő és a diák is téved, és a maguk kárára tévednek, ha azt tekintik jó pedagógusnak, aki nem buktat, aki könnyen adja a jó jegyeket, akinél puskázni is lehet. Szimptomatikus az is, hogy iskoláink, nagy gimnáziumaink sem követik rendszeresen, évtizedeken át a végzett tanítványok életútját. Pedig bennük teljesednek ki a nagy tanáregyéniségek, bennük igazolódik az iskola "nagysága".

Ön azt írja a levelében, a tisztségviselőknek és a közösségnek határozottan el kell utasítania "a pénz logikáját", azt a számítást, amely a „gazdaságosságot” és a diákok után járó fejpénzt teszik meg hivatkozási és viszonyítási pontnak. De mi lehetne az a mozgástér, amit a romániai oktatási rendszer jelenlegi sajátosságai egyáltalán bejárhatóvá tennének ebben a tekintetben? (Hogyan lehetne pl. megmenteni a lakótelepi iskolákat, hogyan lehetne megkímélni az ingyázástól a gyerekeket?)

A kisebbségi oktatás, sőt külön a magyar oktatás (mivel helyzete a többi kisebbségi csoporttól is lényegesen különbözik) és a székelyföldi román oktatás is, a cigány gyermekek oktatása is az alkotmány és az oktatási törvény alapján jogosan várhatja el a sajátos státust pl. a finanszírozásban. A kisebbség *kevesebbséget* jelent, kisebb helyi csoportokat, közösségeket. Ha a norma azonos – bár minden oktatási rendszert óvni kellene a merev pénzügyi adminisztrációtól – sérül az esélyegyenlőség, sérül a nyelv és a kultúra intézményes áthagyományozásának lehetősége, bizonytalanná válik a helyi közösség jövője. Akár uniós szinten is elvárható volna olyan szabályok előírása, hogy pl. 10 éves kor alatt tilos legyen bármilyen ingyázás: 2-3 gyermeknek is otthon (a faluban, a lakótelepen) kellene óvodát, iskolát biztosítani (egy óvónő vagy tanítónő fizetése általában valószínűleg nem több 300 eurónál). Érdekképviselőnknek és a helyi képviselőnek is ragaszkodnia kellene ehhez. A lakótelepi iskolákat leginkább a központi elitiskolák veszélyeztetik: el lehetne várni tőlük az önkorlátozást, de ha ez nem megy, akkor a felülről jövő korlátozást. A szigorú körzetesítés és a szabad iskolaválasztás közötti játék egyébként a korrupciót is táplálhatja.

Beszél az elérhető és hozzáférhető, elsajátítható, alkalmazható jó gyakorlatokról, példákról. Felsorolna konkrétan néhányat?

Az, amit korábban a pedagógusok alkalmasságáról, felkészítéséről és bérezéséről mondtam, több országban jól működik, általában a pedagógusképzés. Magyarországon most vezettek be külön ösztöndíjat a tanárszakos tanárjelölteknek, hogy növeljék a pálya vonzását. A legtöbb ország gyakorlatában nem a piac és a politika a meghatározó tényező a tankönyvek és az oktatási anyagok biztosításában, hanem a tanulhatóság, taníthatóság. És ebben is jóval nagyobb a mozgásterünk, mint amit a nyilvánosság erről tud. Ahol szabad iskolaválasztás van, nyilvános az oktatási intézmények rangsorolása eredményesség szerint, és így a szülő tájékozódhat, és az iskola is láthatja saját helyét a

többi intézményhez viszonyítva. Általában nem misztifikálják az egységesített országos tesztek, mint nálunk teszik. Románból különösen jogos és teljesen indokolt volna, hogy más tételekkel, tesztekkel ellenőrizzék azokat, akiknek a román nem anyanyelvük. Már ez önmagában csökkentené a nem román anyanyelvű tanulók hátrányos helyzetét. Más kérdés persze a román nyelv hatékony oktatása, amire szintén nagy szükség volna. De a differenciált ellenőrzés akkor is jogos követelmény, ha a tanuló nagyon jól tud románul.

Egyre gyakoribb, hogy az iskolák mellett vagy helyett azok a szülők, akik ezt megengedhetik maguknak, szükségét érzik egy másfajta tanulási élmény biztosítását a gyerekek (még egy olyan kisvárosban is, mint Kézdivásárhely, ahol élek, számos alternatív "délutáni iskola" létezik). Ahogyan Ön fogalmazott, "az elit vigyáz gyermekeire". De azon szülők többsége, akik máris a "Kárpát-medence és Európa cselédpiacán dolgoznak", aki minimálbérből tengődve vagy félévi vendégmunkán, a távolból figyelik, mi történik az iskolában, azok tehetetlenek és eszköztelenek. Kétségbeesve próbálják esetleg "bevásárolni" a gyereket egy jobb, szerintük ösztönzőbb közegbe (nem korrupcióra gondolok, hanem pl. a görcsös magánórátatásra, a gyúródásra a "jobb iskolák" körül, a gyerek sikeres szocializációjához elengedhetetlennek gondolt kellékek – okostelefon, laptop, márkás ruha stb. - beszerzésének erőfeszítésére.) S amire végképp felkészületlen az iskola, az a mélyszegénységben élők, hátrányos helyzetűek, fogyatékkal élők felzárkóztatása. Tehetséges és ambíciós szegény gyereket sokan támogatnának szívesen – ezt mutatja a Nyilas Misi tehetségtámogató program sikere is –, de mi történik azokkal, akik még írni-olvasni sem tanulnak meg?

A romániai oktatás és benne a magyar is – alkotmány és törvényi előírás ellenére – mélységesen szelektív, nem csökkenti, hanem növeli az esélyegyenlőséget. Bennünket ez is közelebből érint, mert egy kisebb közösség számára nagyobb veszteség a megszülető (kevés számban születő) szellemi, emberi értékek elherdálása, a tehetségek elkallódása. És az értékek mindenütt ott vannak, ezt éppen a Nyilas Misi gyakorlata mutatja (amelynek fontosságát egyébként legkevésbé az itthoniak látják, a sajtó sem kíséri különösebb figyelemmel). Akik írni-olvasni sem tudnak, vagy képtelenek munkát találni, azok nyilván a "szociális hálóbá" kerülnek, a hazaiba, amely meglehetően lyukas. Ez országos gond, és ennek szegényét hordozzuk a kontinens szeme láttára. Nem azért, mintha az oktatásra, szociális ellátásra nem futná az országnak. Egyébként külföldi példák azt is jól igazolják, hogy a nagyobb oktatási ráfordítás lényegesen csökkenti a szociális támogatások iránti igényt.

A falusi iskolák leszakadása, a szegregált iskolák megjelenése mára olyan mértékű egyenlőtlenségeket okozott, amit csak oktatáspolitikai eszközökkel lehetetlen kezelni. A vékonyka középosztály meg saját túléléséért küzd, és nem túl szolidáris azokkal, akik még jobban lemaradnak. Akik lehet, még Európa cselédpiacára sem jutnak el. Miért hagyjuk, hogy így legyen?

Ezt kérdezem én is. Miért nem teszünk meg legalább annyit, amennyit megtehetnénk. Ez volt a nyílt levelem lényege is. Tudom persze, megtanultam a politológusoktól, hogy egy ilyen közösségnek, mint a miénk, szinte lehetetlen ellensúlyoznia az államhiányos állapotot. Ehhez sokkal szolidárisabbnak, igazi civileknek kellene lennünk. A civil világot nem a politikának kellene uralnia, megosztania, hanem saját érdekében is építenie, segítenie kellene, és képviselnie az érdekeit. A túlpolitizált, szimbólumokkal terhelt erdélyi magyar világot az élethez kellene igazítani, hogy élhető legyen.